

صد چهره از آندره لوروا- گوران^۱

ایو- کوپن^۲

اخیراً دو کتاب از آندره لوروا-گوران، به صورت مجموعه بهم پیوسته‌ای که حاصل ۳۵ سال پژوهش توأم با تفکر و از اندیشه‌ای واحد نشأت گرفته منتشر شده است. یکی از این دو «در امتداد زمان»^۲ و دیگری «مکانیک زنده»^۳ نام دارند که روی هم رفته بیش از ۶۰۰ صفحه مطلب در زمینه «تشریح مقایسه‌ای»^۴، «دیرین‌شناسی»^۵، «دیرین مردم‌شناسی»^۶، «مردم‌شناسی» و «ماقبل تاریخ»^۷ را دربر دارند.

«در امتداد زمان» شامل سی و دو مقاله است که بین سالهای ۷۰-۱۹۳۵ به چاپ رسیده‌اند. موضوعات طرح شده در این مجموعه به پنج بخش تقسیم شده‌اند. این اثر برآوردی فوق تصور از فعالیتی میدانی و آزمایشگاهی فردی استثنایی است که به تعبیر خودش برای «نظاره برگزیده‌اش» درنگی می‌کند.

در این اثر از اسطوره‌های بزرگ آسیا در آغاز دوران مسیحیت گرفته تا آثاری که به نظر می‌رسد معرف هنر اروپای بیست هزار سال پیش باشد، از بازسازی کلبه‌های ساخته شده از عاج ماموت که قدمتشان به حدود ۳۵ هزار سال می‌رسد، تا ترکشهایی که حدود پنج هزار سال پیش

به شکل سبده بافته شده‌اند سخن رفته است. نوشته‌ها کاملاً روشن و زیبا، غنی و ظریف، بدون کوچکترین ابهامی پشت سرهم آمده‌اند.

مقالات بخش اول کتاب مربوط به تحقیقات نویسنده در خاور دور و شمال منطقه اورازی^۸ و گزارش دقیقی است درباره سفرهای چه‌ئو^۹ با نقوش گربه‌های وحشی و پرندگان و گزارشی از انواع کیمونو^{۱۰} با رنگها و تزییناتی برای سنین مختلف تا نمادهای هنراوزاروسدیترانه، از پارچه‌های فنلاندی تا سلاحهای انگلیسی، از علائم و نشانه‌های اسرارآمیز توتان خامون^{۱۱} تا آثار باارزش پرستنده‌های آسور^{۱۲}.

نویسنده سپس با تسلطی باور نکردنی به معرفی روشهای تهیه فولاد و فولادگری، نحوه جوش دادن آهن (جوشکاری) در زمانهای مختلف و در تماسی سرزمین‌ها می‌پردازد و بالاخره با نکته‌سنجیهای ظریف درباره مردمان قاره آمریکا و تصاویر بهت‌آور ماسوت در هنر اسکیموپطور دلپذیری صفحات بخش اول را به پایان می‌رساند.

بخش دوم شامل مطالب زیادی است در تعریف مردم‌شناسی، تکامل و تحول مفهوم آن، و اینکه هرگز گذشته را از زمان حال نمی‌توان جدا نمود، مردم‌شناسی، انسان‌شناسی و ماقبل تاریخ (که بایستی آن را دیرین مردم‌شناسی نامید) برای نویسنده چیزی جز مطالعه جلوه‌های گوناگون انسان نیستند.

آنگاه وی به توصیف این انسان و جایگاه آن جدا از موجودات دیگر به جهات برخورداری از خصوصیات و ویژگیهایی چون: راست ایستادن (قائم بودن)، رشد انگشت شست، کوچک شدن صورت، فراگیر شدن فضای مغزی (ظرفیت جمجمه^{۱۳})، آوایی شدن آگاهانه زبان (رشد و تکامل دستگاه گفتاری - م) و بالاخره اجتماعی شدن او می‌پردازد. این توصیف ناگزیر پدیده تکنولوژی را نیز در بر می‌گیرد که ویژگیهای آن در پایان همین بخش ارائه شده است.

در بخش سوم، ابتداء به فعالیت‌های میدانی یعنی حفاریهای باستان‌شناختی با مقتضیات و نتایج خیره‌کننده آن پرداخته است، در اینجا باید گفت آندره لوروا-گوران بی‌هیچ اغراقی بهترین حفار آثار باستانی جهان است. در نوشته‌هایش روش‌شناسی جایگاه مهمی را به خود اختصاص داده است. در این باره سه نمونه مجزا و متفاوت می‌توان اشاره کرد:

— حفاری غار طبیعی «آرکی-سور-کور» در منطقه یون فرانسه^{۱۴}.

— حفاری یک سرداب مصنوعی در «مزئیل-سور-اوژه» در منطقه مارن^{۱۵}.

— حفاری یک محل مسکونی در فضای باز «پنسوان» در منطقه سن و مارن^{۱۶}.

آندره لوروا-گوران، نکاتی را که باستان‌شناسان در حین حفاری نمی‌بایستی هرگز فراموش کنند و لازم است آنرا به خاطر بسپارند. دائماً یادآوری کرده است:

— هنگام بیرون آوردن آثار موجود در یک لایه باستانی حوصله بخرج دهید.

— خواندن (وثبت) یافته، یک بار ممکن است چونکه بتدریج و خود به خود خراب شده از بین می‌رود.

بخش چهارم کتاب به هنر پارینه سنگی^{۱۷} که مورد مطالعه و پژوهش عمیق لوروا-گوران قرار گرفته اختصاص یافته است. در اینجا بازهم شرح روشها مقدم بر نمونه‌های عملی و ارائه نتایج آن است. او با توجه به این نظر که احتمالاً غار تنها بمنزله سرپناه مورد استفاده قرار نمی‌گرفته است، بلکه با ملاحظه جمع‌چندین موضوع در کنار هم می‌توانسته دارای معانی خاص باشد، به وظیفه سنگین فهرست برداری از کلیه آثار نقاشی و حکاکی درون غارها، همچنین اشیایی که قدمتشان به ۱ تا ۳ هزار سال پیش می‌رسیده است، در منطقه وسیعی از اقیانوس اطلس تا کوه‌های اورال در روسیه دست زده است، و از تمامی مشخصات آنها تک تک یادداشت برداشته است. این کار (محیرالعقول) امکان دستیابی به قواعدی را که روشن‌گر یک نظام دینی منسجم است بهتر نشان می‌دهد تا روش آساری که گمان می‌رفت تنها راه پی بردن به مشخصات آنها می‌باشد.

در موضوعات تصویرشده در هنر پارینه سنگی «اجرای موضوع، پاسخگوی مسائلی کاملاً مشخص است... موضوعات تصویر شده خصیصه‌ای دوگانه دارند که محور اصلی آنها بر مشخصه‌هایی که بطور همزمان مخالف، متناوب و تکمیل‌کننده ارزشهای مردانه و زنانه هستند استوار می‌باشد».

بخش پنجم که در واقع قسمت پایانی این مجموعه بسیار دلپذیر را تشکیل می‌دهد، شامل مقالات تحلیلی درباره تعاریف رشته‌های انسان‌شناسی و مردم‌شناسی و درک آنهاست، که تاریخشان در ابتداء بسیار کند، سپس بطور شگفت‌انگیز سرعت می‌گیرد.

انسانهای فسیل^{۱۸} و تکنیک‌هایشان، چگونگی ساختمان اسطوره نگاشتهای^{۱۹} دوره پارینه سنگی جدید، «چهارچوبی... که از طریق آنها می‌توان جزئیات بیشماری از نمادهای اخلاقی و شیوه‌های کاربردی آنها را معین نمود».

این کتاب قطور که گاه اسرارآمیز و اغلب شگفت‌انگیز می‌نماید، موضوعی همگانی دارد. کتاب دوم «مکانیک زنده» حاوی نکات درخشانی است، از نقش بنیادی قاعده ساده مکانیک در تطور ریخت‌شناسی جمجمه^{۲۰}. این جعبه استخوانی چسبیده به منتهی الیه ستون فقرات متحمل فشارهایی می‌گردد که از اعمال کششی فکها هنگام جویدن و فرو بردن حاصل می‌شوند. مطالعه این موضوع در این کتاب از ماهیان آغاز و با گذراز با تراستین‌ها^{۲۱} «تیره وزغ‌ها»، چرندگان پرنندگان، پستانداران و میمون‌ها به انسان فسیل می‌رسد.

این مطالعه همچنین کودکان و نوجوانانی را که دندانهای غیر عادی، صورت غیرطبیعی دارند در بر می‌گیرد.

آندره لوروا-گوران با شیوه‌ای منظم، خطوط تعلیقی کششها و فشارهای وارد به ۶ - مجموعه را که با نحوه حرکت حمل‌کننده‌های آنها ارتباط مستقیم دارد را نشان داده است. مجموعه منظم مجموعه‌ها در این کتاب می‌تواند برای کسی که بجای خواندن، تنها به ورق زدن آن می‌پردازد ملال‌آور باشد. اما پس از خواندن چند سطر آغازین کتاب منطق بهم پیوسته تاریخی و ساده بودن توصیف اشکال کتاب، چنان وی را افسون می‌کند که تا پایان آن را خواهد خواند. مجموعه ماهیان فقط با مسائل کشش روبرو است، زیرا فاقد عمل تعلیقی است، در مقابل در با تراسین‌ها به مناسبت اولین حرکات خارج از آب، به تغییراتی در ساختمان مجموعه، که ازوماً به یکسری اعمال مستقل می‌انجامد برمی‌خوریم. آزاد شدن سرازنده‌ها با خزندگان دوپاکاملاً حاصل شده است. و بدلیل مهمتری در پرندگان با اعضای خلفی کاربرد حرکت دهنده بهتری پیدا می‌کنند. در صورتیکه اعضای پیشین، یا کوچک شده‌اند و یا به بال تبدیل گشته‌اند. در خزندگان چهارپا، راه دیگری پیموده شده است و تدریجاً شرایط مکانیکی جدیدی بوجود آمده و به پیدایش پستانداران انجامیده است. در پستانداران سر به صورت عضو کاملاً مجزا در قسمت بالا قرار گرفته و تنها نقطه اتکاء آن انتهای فوقانی ستون فقرات است. پستانداران به نوبه خود به علفخواران، گوشتخواران، میمون‌هایی با تمایلات کم و بیش پیشرفته بطرف حالت ایستاده (قائم) و انسانهای فسیل و امروزی تقسیم می‌شوند.

لوروا-گوران در این کتاب اثبات کرده است که حجم مغز که اغلب به عنوان نقش تعیین‌کننده در تاریخ طولانی تکامل مهره‌داران در نظر گرفته می‌شود، هیچگونه تأثیری در تکامل مهره‌داران ندارد این نظریه که بسیار دور از انتظار بود از این تحقیق استنادانه حاصل شده.^{۲۲} سازمان سرها، منظم شدن و ترتیب آرایش مهره‌ها، تکامل دندانها، به عبارت دیگر حرکات و جابجایی، قائم شدن و عملی که انجام می‌دهند، برای روشن شدن همه چیز کاملاً کافی است، و چنین به نظر می‌رسد که توسعه مغز در هیچ صورتی و در هیچ زمانی عامل تعیین‌کننده پدیده تکامل نبوده است. نظریه عدم تأثیر حجم مغز در تکامل مهره‌داران درس بسیار خوبی برای دیرین‌شناسی تشریح کاربردی و مقایسه‌ای، بیومکانیک و مکانیک عمومی است زیرا نظریه قبلی کاملاً منطقی و منسجم به نظر می‌رسید و هرگز تصور نمی‌رفت که اشتباه باشد.

ترجمه: حشمت‌الله طبیبی

یادداشتها

1- Les cent facettes d'André Lerois Gourhan. صفحه ۸۳-۸۷

Pre-Ambules, par, Yves - Coppens Paris. 1988. از کتاب

2- Le Fil du temps.

3- Mécanique vivante

4- Anatomie Comparée.

5- Paléontologie.

6- Paléthnologie .

7- Préhistoire.

۸- Aurasie نامی است برای قاره‌های اروپا و آسیا باهم. م

۹- Tchéou سومین سلسله پادشاهی چین از ۱۰۵۰ تا ۲۴۹ قبل از میلاد. م

۱۰- Kimono لباس زنهای ژاپون

۱۱- Toutan Khamon فرعون سلسله هجدهم در سالهای ۱۳۵۴ - ۱۳۴۶ ق-م

آرامگاه او در دره شاهان یافت شده است. م.

۱۲- Assyrie اسم رب‌النوعی است که آسوری‌ها آنرا پرستش می‌کردند و نام

دولت خود را از اسم او گرفته‌اند.

آسوری‌ها عقیده داشتند هر قدر دولت آسور وسعت می‌یابد بر عظمت این خدا می‌افزاید

و خدایان شهرهای دیگر و ارباب انواع بابلی همه دست نشانده او می‌باشند. م

۱۳- منظور از ظرفیت مجمله آن مقدار محلی است که سواد مغزی در آن جای می‌گیرد،

این ظرفیت را دانشمند فرانسوی کوویه Couvier به شکل ضربی نمایانده است. م

14- Arcy -sur-Cure (yonne)

15- Le Mesnil - sur - Oger (Marne)

16- Pincevent (seine - et - Marne)

17- Paléolithique.

18- L' homme fossile.

19- Mythogramme.

20- L' évolution morphologique du Crâne.

21- Batraciens.

۲۲- نظریه‌ای که لوروا-گوران، بعنوان یکی از شاخصهای تکامل با آن مخالف بود، نظریه‌ای است که به ضریب کوویه معروف است، و آن عبارت است از نسبت وزن بدن به وزن مغز، این ضریب تدریجاً از ماهیان به پستانداران کاهش می‌یابد، یعنی به وزن مطلق دماغ (مغز) در مهره‌داران افزوده می‌شود تا بانسان که وزن مطلق مغز او به هزار و سیصد و شصت گرم می‌رسد. م